

Lituanian hag Europa : prederiadennoù Viktor Uspaskich

Viktor Uspaskich, anavezet hoc'h eus Lituania pa oa ur republik soviedel. Eno e oac'h pa oa deuet dizalc'h ar vro, hag o chom enni emaoch abaoe. Petra a c'hellit lavaret deomp diwar-benn emdroadur ar vro etre ar c'houlz-se ha bremañ ? Gant petra oc'h bet souezhet ar muiañ ?

Kregiñ a reas ar vro gant ur vuhez nevez penn-da-benn e 1990. Alies e ra Lituania gant ar ger "azginivelezh" da zeskrivañ hon distro d'ur Stad – maen-bonn ur pikol reveulzi e voe. Gant diskar ar Gomunouriezh e voe digoret kalz dorioù. A-raok an dizalc'h e oa Europa un dra bell, un "douar prometet" evit kalz Lituania. Bloaz warn-ugent goude, ez omp izili penn-da-benn eus Unaniezh Europa hag eus AFNA.¹

Neuze, en ur mod, hon eus graet un hent hir abaoe 1990, met gant an treuzfurmadurioù ez eus deuet strafuilh hag estrenvan ivez, dre ma stourme an dud da adtermenañ o ferzh e-barzh un urzhiad

sokial stirenek. Digompez eo bet ar c'hemoù hag – e tachennoù zo – ez eur chomet sac'het hag aet war-giz. Komz a ran atav ouzh Lituania eun : klañvdiourezed, labourerien, kelennerien a-dreuz ar vro, hag ul lodenn vat anezho o deus ar santimant ez int lezet a-gostez gant ar Stad. Kalz Lituania zo bet lezet diwar-lerc'h ha gwallekaet gant ar Stad. En un danevell-skrid embannet e *The Economist* un nebeud mizioù zo [e miz Gouhere] emañ Lituania, koulz ha Latviz ha Roumaniz, en Europa e-touez ar re zrouklaouenañ gant o buhez. Kement-se a dlefe bezañ ur galv da zihuniñ !

Ne ran nemet disklêriañ an dra-se : tremen ugent vloaz goude an dizalc'h e van divoull sistem politikel Lituania hag e vank ensavadurioù demokratel kreñv ennañ.

Arouezius eo ho puhez : ganet oc'h Rusian, ha divizet ganeoc'h dont da vezañ ur c'heodedour eus Lituania. Des-

E 1985 ez eas ar Rusian Viktor Uspaskich da Lituania da labourat. E 1991 e teuas da vezañ keodedour lituaniat, desket lituaneg gantañ, hag addimezet gant ul Lituaniadez. Ur pennrener embregerezhioù galloudus-mat eo deuet da vezañ, Gazprom a gaver da skouer en e "impalaeriezh ekonomikel". War an dachenn bolitikel eo oberiant-kenañ ivez, savet e strollad gantañ e 2003, Darbo Partija (Strollad al Labour). E 2004 e voe dilennet da gannad europat hag anvet ministr aferioù an ekonomiezh gouarnamant Lituania.

ket ar yezh ganeoc'h. Deuet oc'h da vezañ unan eus oberourien bouezusañ an ekonomiezh hag ar politikerezh er vro. Petra eo ho santimant diwar-benn an dra-se, hag ho soñj diwar-benn an doare a vez graet d'ar minorelezhioù rusian niverus a-walc'h a zo er broioù balt ?

Da zigentañ e rankan lavaret e soñj din e vez graet brav-tre d'an holl vinorelezhioù e Lituania. Diouzh an tu all, evel-just, ez eo ur gudenn hag a zo a bouez bras evi-don, hag e-pad ma red-micher politikour em eus klasket sikour da sevel ur gevredigezh reizh hag a-feson e Lituania. Da lavaret eo kas war-raok an doujañs ouzh gwirioù ar minorelezhioù ha gwirioù mab-den dre vras, koulz hag ober muioc'h da vihanaat ar c'hleuz a zo etre ar binvidien hag ar beorien.

Abalamour din da vezañ engouestlet er stourm-mañ an hini eo ez on bet heskinet ma-unan gant Lituania zo eus ar vegenn.

Er bloavezhioù tremenet ez eus bet kaset ur vendetta, diwar abegoù politikel, em enep². Perak ? Peogwir ez eus un adreizher ac'hanon, mennozhioù fresk gantañ. Peogwir ne zeuan ket eus ar vegenn a-gozh, hag a servij interestoù un nebeud re. Peogwir em eus diazezet unan eus ar strolladoù politikel brasañ hag ar gwellañ deuet-mat d'ar bobl e Lituania dizalc'h. Peogwir, war a hañval, on deuet da vezañ ur c'henstriver re greñv ha kalz re zisuj hervez lod eus ar vegenn bolitikel. Hag ivez, evit darn moarvat, dre an abeg ma oan bet ganet Rusian. Met ne voe dalc'het kont eus an abeg-mañ nemet gant ar memes renerien-Stad a glask taliñ ouzhin, rak diskouez a ra ar sontadegoù diwar-benn brud ar strolladoù politikel e Lituania ez eo koulz *Darbo Partija* (Strollad al Labour), ar strollad ma'z on prezidant anezhañ, ha me ma-unan evel politikour, harpet kaer gant ar gevredigezh. *Darbo Partija* a zo an eil strollad war skeul ar re garetañ gant ar bobl abaoe ur pennad mat dija.

Un ezel eus Unaniezh Europa eo Lituania abaoe 2004. Peseurt kemmoù en deus degaset kement-mañ da Lituania, ha petra eo ho soñj diwar o fenn ?

Pa vouezhias Lituania da vont e-barzh Unaniezh Europa, he doa ul lodenn vras ac'hanomp fiziañs bras er pezh a c'helle dont da heul. Spi hor boa e vije kreñvaet diazezoù demokratel Lituania gant an emezelañ, koulz ha beli ar Gwir en hor bro. Seizh vloaz war-lerc'h emañ pell Yann diouzh e gazeg. Dipitet eo kalz Lituania gant ar mank a atebegzh politikel e Lituania.

Ya, kalz Lituania o devez tro aesoc'h bremañ da veajiñ ha da labourat en estrenvro. Ya, deuet eo straedoù ha palieroù-kenwerzh Lituania da vezañ baradoz ar vevezerien, leun a c'hour-marc'hadoù pourvezet mat, evit ar re o deus peadra da baeañ. Met evit ul lodenn vras eus an dud e chom teñval o bed.

Emañ Lituania o c'houzañv digresk fiziañs an dud. Steuziet eo ar fiziañs er c'hemoù. Ma ya kalz eus ar re yaouank kuit eus Lituania n'eo ket hepken abalamour d'an diouer a arc'hant hag a labour, met ivez abalamour d'ar pezh a zo hervezo un dienez a justis hag a gredusted politikel. An dud – kozh ha yaouank – a zo erru heug gant divarregzh o renerien ha disouezhet gant an diouer a ziawel war verr pe grenn dermen. Daoust d'an eme-

zelañ en UE, e chom ar goubrerezh³ ur gudenn. Diskouezet e voe en ur pennad-skrid embannet er *Wall Street Journal* n'eus ket pell, e kav da Lituania ez eus muioc'h a c'houbrerezh bremañ eget da vare ar Gomunouriezh. Un heuliad sontadegoù nevez en deus diskouezet ne gred ket tost da 80 % eus Lituania er bolitikirien, er strolladoù politikel pe en ensavadurioù publik ken. Pell-pell diouzh ar bobl emañ renerien Lituania.

Estreget e Lituania emañ an dalc'h-se, en Europa a-bezh emañ. Unaniezh Europa he deus mouchet he selloù ouzh kement-se e-pad re bell. Kredusted Unaniezh Europa a zo er jeu aze. Kenkoulz hag amzer da zont hon demokratel. Ya, emañ Lituania o klask mont gant hent an demokratel anezhi hec'h-unan, met talvoudegezh ha nerzh hon demokratel – daoust m'emaomp en Unaniezh Europa – a zo pell a vezañ mat da zegemer. Kement-mañ a vez degaset d'hor soñj gant an torfedoù e-keñver gwirioù mab-den a vez graet dalc'hmat.

Sur on, tost da vat, n'eo ar pezh a reer eus demokratel hag eus ren ar Gwir nemet pilpouzerezh en div dachenn - Lituania hag UE. Da lavaret eo hon eus traoù evel dilennadegoù dieub, lezioù-barn dizalc'h, ar gwir da ober galv, betek e lezioù-barn uhelañ Europa, met kement-mañ ne ra nemet goleiñ diktaturezh ar muiañniver, a zo kuzhet a-dreñv evit gwir. Gouest eo ar c'hemen roet gant ar geodedourien dieub da vezañ lamet gant an enebourien bolitikel. Gallout a ra an hevelep enebourien bolitikel terriñ an divoc'h, ha gant sikour ar sistem lezioù-barn suj ha brein e c'hellont difenn ouzh tud zo da gemer perzh en dilennadegoù. Gant seurt enebourien e c'hell ur strollad politikel bezañ distrujet zoken. Tud zo a c'hellfe lavaret ez eus lezioù-barn uheloc'h en Europa da ober galv outo. Splann eo siwazh e rank unan, e gwirionez, mont dreist pep ensavadur er Stad ezel, ar pezh a bad war-dro pevar bloavezh, a-raok ober galv ouzh ur seurt lez-varn. Un argerzh, e n'eus forzh pe lez-varn europat, hag a bad c'hwec'h pe eizh bloavezh mui pe vui. 'M eus aon n'eo ket diaes kompren ar pezh a dalv ur prantad amzer ken hir evit ur strollad politikel pe e rener ? Talvezout a ra bezañ diverket da vat. Fellout a ra din lavaret ne c'hell ket bremañ ar strolladoù politikel, krouet ha harpet gant youl tud dieub, bezañ e surentez pe diwallet diouzh dik-

taturezh ar muiañniver ken e broioù UE. Talvezout a ra kenkoulz evit Lituania hag UE. Bremañ e soñj din ez eo pilpous penna-da-benn diskouez a-wel d'an holl e vez graet kement a strivoù gant UE da zifenn an demokratel ha gwirioù mab-den e broioù an trede-bed, pa ne servij peurlie-sañ nemet da seveniñ palioù personel-tre. Ret eo din pouezañ ez eo deuet ar mennozhioù-mañ e-kerzh daou vloavezh labour e Parlamant Europa. A-raok ma emezelas Lituania ouzh UE e 2004 e oa bet ur referendum en hor bro a-zivout emezelañ ar Stad ouzh UE. Er rannvro ma oan dilennet enni e teuas war-dro 98 % eus an annezidi da reiñ o soñj, ha lavaret "ya" gant 96 % anezho tost da vat. Abalamour d'al labour galet ha d'ar reuz am boa graet, peurgetket. Santout a ran hiziv, siwazh, em eus diheñchet an holl dud-se, a grede evel ma'm boa graet e teuje gant an emezelañ ur wagenn greñv a zemokratel wirion da Lituania hag e kreñvaje ren ar Gwir hag an doujañs ouzh gwirioù mab-den.

War an tu mat ez eo gouest fontoù frammañ UE da ober kalz a vad da Lituania. Al lodenn vrasañ eus ar sikour frammañ-se a zo he fal reiñ ul lusk d'ar rannvroioù e Lituania hag o deus diaesterioù ekonomikel ha sokial kreñv : er maread 2007-2013 e ya ar sikour evit Lituania betek 36 miliard a litas, ouzhpenn ar sikour evit al labour-douar ha diorren ar maezioù. Neuze ez eo a bouez bras e vefe roet ar yalc'hadoù-mañ en un doare atebek : d'ar re o deus ar muiañ ezhomm anezho. Ne c'hellomp ket asantiñ e vefe rannvroioù eus Lituania, hag Europa, o vleuniañ pa vefe reoù all o tizeriañ.

[da vezañ kendalc'het]

Dastumet ha troet diwar ar saozneg gant Sandrig ar Gall

Trugarez vras da Justina Vitkauskaitė evit he sikour.

1. AFNA : Aozadur Feur-emglev Norzh Atlantel (NATO e saozneg, OTAN e galleg).

2. E Mae 2006 e oa bet tamallet da strollad politikel Viktor Uspaskich, *Darbo Partija*, touellian servijoù an tailhoù gant kontrollerezh an arc'hant e Lituania. Ur bloavezh en deus tremenet Uspaskich e Rusia d'ar poent-se, gant polis Lituania war e lerc'h. Soñjet ez eus bet e oa bet o kuzhat en e vro c'henidik neuze.

3. goubrerezh : obererezh prenañ kargidi servijoù ar Stad (galleg : *corruption*, e-keñver Gwir).